

Анализа на јавното мислење бр.2/2019

-

Едрење низ бура –

Македонија и ЕУ во 2018 година

Автори: Зоран Нечев, Иван Николовски и Мари Јеленка Кирхнер

-

Февруари 2019



**Гледиштата изразени во овој документ не нужно ги одразуваат
гледиштата на Фондацијата Конрад Аденауер и Институтот за
демократија “Социетас Цивилис” - Скопје**

Импресум

Наслов: Едрење низ бура – Македонија
и ЕУ во 2018 година

Издавач: Фондација Конрад Аденауер во
Република Македонија
Институт за демократија
„Социетас Цивилис“ - Скопје

Автори: Зоран Нечев, Иван Николовски
и Мари Јеленка Кирхнер

**Превод и
лектура:** Јана Илиевска

Дизајн: Дејан Кузмановски

**Публикацијата може бесплатно
да се преземе на:**

<http://www.kas.de/mazedonien/mk>

<http://www.idscs.org.mk>

Вовед

2018-тата година беше насловена од страна на многу експерти и претставници на Европската комисија како „година на можности за земјите од Западен Балкан да преземат неповратни чекори на својот евроинтеграциски пат“.¹ По многу години прескокнување од страна на ЕУ, се чини конечно постои искрена заложба кај институциите на ЕУ за вистински ангажман со регионот. Мноштво показатели укажуваат на ова. Најпрво, на почетокот од месец февруари, Европската комисија ја промовираше „Кредибилната перспектива за проширување и зајакнат ангажман на ЕУ со Западниот Балкан“. На 17 мај 2018 година, Софија беше домаќин на Самиот на ЕУ и Западен Балкан на што лидерите од Западен Балкан чекаа од последниот самит во Солун во 2003 година. Бугарското претседателство, по кое следеше и австриското претседателство, го постави Западниот Балкан високо на својата агенда. И конечно, во летото 2018 година се одржа Лондонскиот самит во рамки на Берлинскиот процес.

Од сите земји во регионот, очигледно само Македонија (покрај Албанија) успеа да покаже одлучни чекори напред затворајќи го поглавјето на билатерални прашања и со Бугарија и со Грција. Македонија успеа да изнајде решение на спорот за името со Грција, како и да го ратификува Договорот за пријателство со Бугарија. Сепак, во јуни, Советот ја пропушти можноста да го награди ова. Во секој случај, Советот успеа да постигне консензус за перспективата која води кон потенцијално отпочнување на пристапните преговори со Македонија во јуни 2019 година, под услов „завршување на националните парламентарни процедури и одобрување од страна на Европскиот Совет“. Во зависност од напредокот постигнат на полето на судството, борбата против организираниот криминал и корупцијата, реформите на службите за разузнавање и безбедносните служби и реформата на јавната администрација, Македонија (тогаш веќе Северна Македонија) би требало да ја очекува „првата ▶

¹ БИРН, "Commission Sees 2018 As Balkans' Year of Opportunity," 03 јануари 2018, <http://www.balkaninsight.com/en/article/commission-sees-2018-as-balkans-year-of-opportunity-01-02-2018-1>.

► Меѓувладинa конференција до крајот на 2019 година². Покрај тоа, Советот ја нотираше „намерата на Комисијата да почне со потребната подготвителна работа“. Со други зборови, Комисијата даде „зелено светло“ за отпочнување на објаснувачкиот скрининг за поглавјата предмет на преговорите.

Во овој значаен стадиум, ИДЦСЦ во соработка со Фондацијата Конрад Аденауер ја спроведе третата годишна анкета на јавното мислење за да открие како минатогодишните настани влијаеле врз македонските граѓани и нивната перцепција и на домашната политика и на проширувањето на ЕУ.

За истражувањето

Од 2016-та година, ИДЦСЦ, во соработка со Фондацијата Конрад Аденауер Македонија, спроведува репрезентативна анкета на јавното мислење на целата

територија на државата со цел анализа на јавното мислење за пристапувањето на Македонија кон Европската унија и поврзаната домашна политика. Затоа, оваа анализа на јавното мислење за 2018 година претставува продолжение на истражувања спроведени во 2016³ и 2017⁴ година и следствено нуди можност за споредба на развојот на јавното мислење пред подолг временски период. Прашањата за овогодинашното издание беа изработени во врска со претстојната одлука на Советот на ЕУ за почеток на преговорите меѓу Македонија и Европската унија.

Од една страна, прашалникот покрива домашни политики и испитаниците се замолуваат за оценка на областите во кои Македонија се очекува да оствари суштински реформи со цел земјата да се подготви за реални изгледи за членство во ЕУ. Од друга страна, на испитаниците им се поставуваат прашања за нивната перцепција на односите меѓу Македонија и странските

² Совет на Европската унија, “Заклучоци на Советот за процесот на проширување и стабилизација и асоцијација” (Брисел: Совет на Европската унија, 26 јуни 2018).

³ Зоран Нечев и Христијан Петрушев, “Кредибилитетот на ЕУ во Македонија е доведен во прашање”, *Институт за демократија „Социетас Цивилис“* - Скопје, 11 февруари 2017.

⁴ Зоран Нечев, Ненад Марковиќ и Иван Николовски, “Европската унија на раб на повраток во Република Македонија”, *Институт за демократија „Социетас Цивилис“* - Скопје и Фондација Конрад Аденауер, 26 март 2018.

сили. Од аспект на пристапувањето кон ЕУ, анкетата го испитува и знаењето за проектите кои се спроведуваат од страна на ЕУ во Македонија како и за (финансиските) придобивки од членството во ЕУ. Резултатите нудат сеопфатен увид во актуелната политичка атмосфера во Македонија и поттикнуваат длабинска и критичка дебата за политичката клима како и нивото на информираност на граѓаните во земја која се стреми кон членство во ЕУ.

Податоците кои се употребуваат во оваа анализа беа собрани од М-Прспект во периодот меѓу 3 декември и 21 декември 2018 година, врз репрезентативен примерок од 1000 испитаници. Примерокот го отсликува граѓанството во Македонија во поглед на род, возраст (над 18 годишна возраст), етничка припадност и изборни единици. Резултатите се претставени во проценти и се предмет на грешка од $\pm 3\%$.

Општи трендови: Без расположение за меден месец

2018-тата година за Македонија беше година исполнета со настани во поглед на билатералните односи и односите со ЕУ. Годишната започна со ратификација на „Договорот за пријателство, добрососедство и соработка со Бугарија“ од страна на македонското Собрание. На почетокот од пролетта, Европската комисија даде препорака земјата да биде разгледувана на претстојниот Европскиот совет за пристапување кон ЕУ.⁵ Оваа препорака охрабри понатамошни, подлабоки реформски аспирации кои беа утврдени од страна на Владата во „Планот 18“.⁶ Летото и есента конечно донесоа резултати во долготрајниот спор за името со Грција. Договорот од ►

⁵ Видете Европска комисија, „Европска комисија - Соопштение за печатот - Клучни наоди од Извештајот за Република Македонија за 2018 година“, 17 април 2018, http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-18-3405_en.htm.

⁶ Влада на Република Македонија, „План 18“, април 2018, <http://www.sep.gov.mk/data/file/Dokumenti/Plan.18.ENG.pdf>.

► Преспa⁷ обезбеди сеопфатна рамка меѓу владите на Грција и Македонија која во себе вклучуваше промена на уставното име на Македонија во „Република Северна Македонија“. Ова предизвика лавина на чувства кај многу Македонци, а многу седници на Собранието беа бојкотирани од опозициската партија ВМРО-ДПМНЕ.

Пред промената на власта, Македонија беше соочена со високо ниво на заробеност на државата, придружени со евидентирана корупција, клиентелизам и недостиг на транспарентност на сите нивоа.⁸ Надминувањето на таквата затруена политичка култура претставува голем предизвик и „демократските акредитиви на новата влада на СДСМ и ДУИ не се нешто посветли“⁹. Сепак, (сè уште) не се објавени

значајни критички истражувања за (политичката) корупција и непотизам во рамките на новата македонска влада, што доведува до состојба во која недостигот на конструктивна критика може да ја попречи сеопфатната демократизација на земјата.

Може да се забележи длабока поделба во општеството кога се проучуваат податоците во поглед на гласачкото однесување на испитаниците. Различните перцепции за странското влијание и сојузниците најочигледно покажуваат на разлики во мислењата, најверојатно како резултат на високо емотивните теми кои испливаа на површина за време на билатерално турбулентната 2018 година.

⁷ Официјално “Конечен договор за решавање на разликите опишани во резолуциите 817 (1993) и 845 (1993) на Советот за безбедност на Обединетите Нации, за престанок на привремената спогодба од 1995 година и за воспоставување стратегиско партнерство меѓу страните”.

⁸ За понатамошно истражување видете Миша Поповиќ, “Демографија на корупцијата: поглед кон „заробената држава“, *Македонски центар за меѓународна соработка*, 2015; Огниан Шентов, Руслан Стефанов и Бојко Тодоров, eds., *Shadow Power. Assessment of Corruption and Hidden Economy in Southeast Europe* (Southeast Europe Leadership for Development and Integrity (SELDI), 2016).

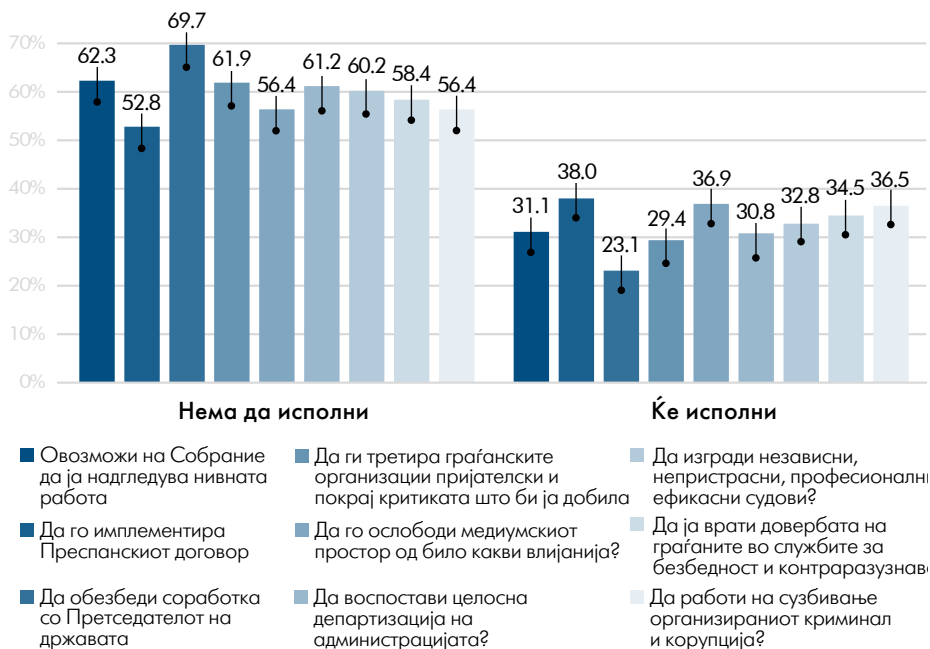
⁹ Жидас Даскаловски, “State Capture: How to Save the Macedonian Democratic Consolidation and EU Enlargement,” *Фондација Хајнрих Бол, Perspectives*, бр. 3 (септември 2017): 20–25.

Нема повеќе слаткоречивост: растечки скептицизам кон Владата

Во поглед на работата на Владата, испитаниците беа замолени да ја проценат нивната доверба во способноста на Владата да ги исполни доделените обврски. Владата беше оценувана на скала од 1 (воопшто

нема да ги исполни) до 10 (целосно ќе ги исполни) во 8 различни категории, вклучувајќи ја и способноста за целосна департизација на јавната администрација, борба против организираниот криминал и корупција ►

Граф. приказ 1. На скала од од 1 до 10, колку сметате дека Владата ќе успее во исполнувањето на следниве работи?



► и соработка со организациите на граѓанското општество и покрај нивната тендеција да бидат критички настроени кон владините активности. Со цел добивање појасни резултати, можните одговори беа поделени на медијаната (5) со што беше создадена бинарна варијабла со две категории: 1) владата нема да ги исполни обврските и 2) владата ќе ги исполни обврските.

Севкупно земено, испитаниците покажаа високо ниво на скептицизам кон успешното испорачување резултати за прашања поврзани со доброто владеење. Во сите испитани области, збирниот валиден процент на негативни одговори (1 до 5) го надминува збирниот валиден процент на позитивни одговори (6 до 10) за најмалку 20%.

Најголема загриженост е изразена кон успешната соработка на Владата (кохабитација) со Претседателот на државата.¹⁰ Имено, 69,7% од испитаниците сметаат дека Владата

нема да успее да соработува со Претседателот, додека само 23,1% веруваат во спротивното. Исто така, испитаниците изразуваат и перципиран недостиг од соработка меѓу државните институции како одговор на прашањето дали Владата ќе му овозможи на Собранието да ја надгедува нејзината работа. 62,3% од испитаниците не веруваат дека Собранието и Владата успешно ќе соработуваат по ова прашање, додека 31,1% изразуваат доверба во успешен процес на надзор.

Во споредба со резултатите од претходната година, видлив е јасен тренд на поголем скептицизам на сите полиња. Споредбено со 2017-та година, оваа година (2018) испитаниците ја оценуваат Владата полошо во сите категории. Ваквиот негативен тренд е придружен со јасно намалување на бројот на испитаници кои го избираат полето „Не знам/ одбивам да одговорам“, па со тоа повеќе испитаници го изразуваат своето мислење за работата на Владата во споредба со претходната година.

¹⁰ Парламентарното мнозинство е формирано и предводено од Социјалдемократскиот сојуз на Македонија (СДСМ), додека Претседателот е номиниран и поддржан од најголемата опозициска партија ВМРО-ДПМНЕ.

Она што е интересно е дека најголем раст во скептицизмот може да се забележи во поглед на владиното однесување кон, потенцијално критичките, граѓански организации.. Додека во 2017 год. 47,5% од испитаниците изразија скептицизам кон пријателскиот третман кон граѓанските организации, овој процент порасна на 61,9% во 2018 год., со што групата на позитивни одговори од 39,3% во 2017 се сведе на 29,4% во 2018 година. Ваквиот тренд е значаен и важен. Општествените протести во Македонија од 2015-тата година натаму беа поттикнати од длабоката разочараност меѓу различните групи од политичкиот систем и политичката култура во Македонија.¹¹

Иницијативата “Граѓаните за Македонија”, општествено движење кое значително влијаеше врз

политичката промена на курсот во Македонија, се состоеше не само од граѓански активисти, туку, пред сè и од членови на тогашната опозициска партија СДСМ.¹² Ова доведе до високи очекувања меѓу електоратот на СДСМ по промената на власта. Сепак, очекувањата беа во огромна мера изневерени. Земајќи предвид дека сегашната влада беше донесена на власт со граѓански активизам, загрижувачки е што односот кон граѓанските организации се смета како прилично лош. Граѓанското општество беше поттик за поголема демократизација, но сега знаците наговестуваат дека недостигот од вреднување на актерите од граѓанското општество ќе продолжи.¹³ Извештајот за Македонија на Европската комисија за 2017 год. за останатите ЕУ институции вели оптимистички дека „политиката и општеството минуваат ►

¹¹ Иван Николовски, “What Brings Them Together? Social Movements in Divided Societies: The Case of the Republic of Macedonia” (Централноевропски универзитет, 2017).

¹² Видете Иван Стефановски, „Граѓани за Македонија“ - од граѓанска мобилизација до демократизација?, во *Зборник на трудови од Меѓународна научна конференција* (Предизвици на современото општество, Скопје: Институт за социолошки и политичко-правни истражувања, 2015), 397-410. <http://isppi.ukim.edu.mk/files/zbornik.pdf> (пристапено на 04.02.2019), https://www.academia.edu/24840390/Citizens_for_Macedonia_From_Citizen_Mobilization_to_Democratization_in_Challenges_of_Contemporary_Society_-_Proceedings_from_the_International_Conference.

¹³ Фридом Хаус, “Македонија,” Извештај за земјата, Nations in Transit 2017: The False Promise of Populism (Фридом Хаус. URL https://freedomhouse.org/sites/default/files/NIT2017_Macedonia.pdf (пристапено на 04.02.2019), 2017).

► низ значајни промени, со обновен дух на надеж и отвореност” и дека „граѓанското општество и другите чинители се сè повеќе вклучени во процесите на креирање политики и во законодавните процеси.”¹⁴ Резултатите од анкетата на јавното мислење на ИДСЦС од 2018 год. не ги отсликува ваквите позитивни изгледи.

Групата испитаници кои одбиваат да одговорат или кои не се сигурни како да одговорат во 2017 год. видливо се намали во анкетата во 2018 година. Напротив, сите категории само покажуваат раст на скептицизмот. Ова укажува на тоа дека прилично негативно искуство или очекувања ги охрабриле испитаниците да формулираат поодлучни одговори во 2018 год.

Ловење во матни води: знаење за реформските програми поврзани со ЕУ

Во прашалникот од 2018 год. на испитаниците им беше поставено прашање за нивното знаење за владината реформска програма „План 18”, следбеник на „Планот 3-6-9”. Овие планови имаат за цел следење на реформскиот процес во Македонија. Земајќи го предвид посакуваниот почеток на преговорите за пристапување кон ЕУ, тие би требало да ја подготват земјата за успешен скрининг од институциите на ЕУ. Резултатите од 2018 год. оцртуваат прилично мрачна слика, при што само 19,7% од испитаниците наведуваат дека слушнале за Планот 18.

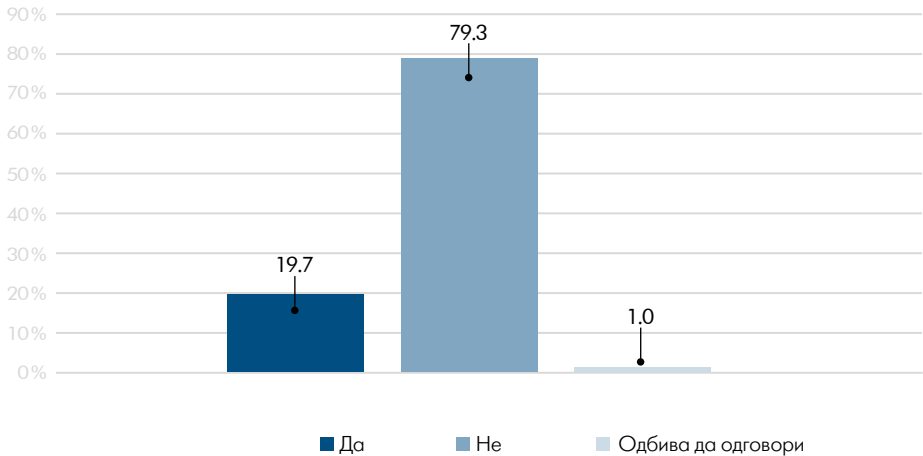
Ова укажува на опаѓачки тренд во споредба со 2017 год. кога на

¹⁴ Европска комисија, “Работен документ на Службите на Комисијата, Извештај за напредокот на Република Македонија 2018, во прилог на Соопштението на Комисијата до Европскиот парламент, до Советот, до Европскиот Економски-социјален комитет и до Комитетот на регионите” (Брисел, 17 април 2018).

испитаниците им беше поставено прашањето дали слушнале или не слушнале за „Планот 3-6-9“. 47,8% од испитаниците изјавија дека чуле за овој план. Меѓутоа, во однос на прашањето од 2016 год. за Извештајот на Прибе (1) (пакет со препораки за системски реформи во Македонија), се повторува трендот од 2018 год. со само 15,8% од испитаниците кои знаат за постоењето на таков извештај. Нискиот степен на знаење и за Извештајот на Прибе од 2015 год.

и за „Планот 18“ се рефлектира во недостиг од конзистентно и ажурирано информирање и редовно, сеопфатно известување за напредокот. Овие три плана/ извештаи може да се сметаат како најзначајни поттици за реформа кои водат кон пристапување на Македонија кон ЕУ. Недостигот од знаење меѓу граѓанството во земјата е алармантен и повикува на обновена и потранспарентна култура на информирање за владините реформски планови и процеси. ▶

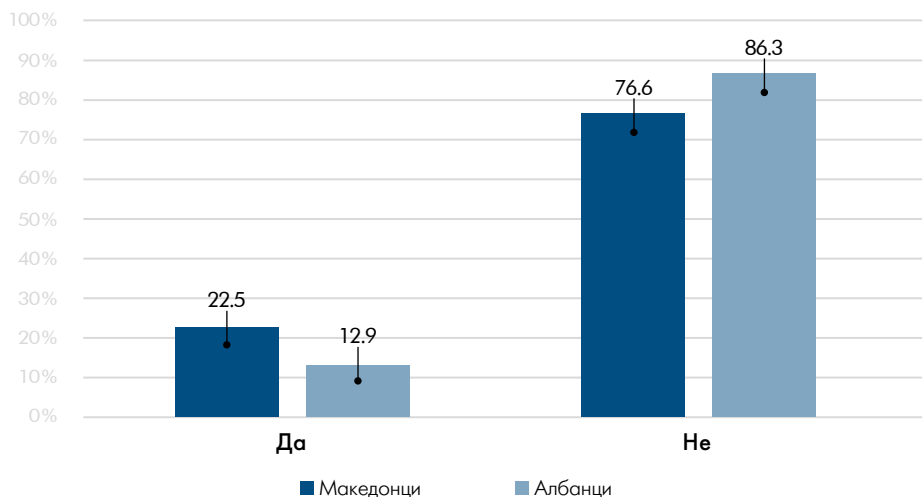
Граф. приказ 2. Дали сте слушнале за „План 18“?



► Со цел да се добие појасна слика, испитаниците се категоризирани во различни групи. Овој извештај анализира резултати во поглед на гласачкото однесување на испитаниците¹⁵ како и нивната етничка припадност. И во 2017 и во 2018 година, знаењето за реформските планови е значително поголемо меѓу етничките Македонци отколку меѓу етничките Албанци.

Сепак, во поглед на гласачкото однесување, гласачите на опозициската партија ВМРО-ДПМНЕ имаат поголеми знаења за помалку познатиот, помалку транспарентно претставениот „План 18“ отколку за подобро претставениот „План 3-6-9“. Обратен резултат се забележува кај испитаниците кои ги поддржуваат владејачките партии СДСМ и ДУИ. Загрижувачки е да се види дека Владата не успева успешно да го информира нејзиниот електорат за своите програми и политики.

Граф. приказ 2.1. Дали сте слушнале за „План 18“? (етничка припадност)



¹⁵ Гласачкото однесување се мери преку категоријата: 1) Како гласавте на парламентарните избори во 2016 година и 2) Како ќе гласате на следните парламентарни избори. Резултатите не покажуваат значајни разлики меѓу двете варијабли и затоа тие се споени во една варијабла во анализата во продолжение.

Други студии спроведени од ИДСЦС покажуваат дека поддржувачите на СДСМ негуваат многу поголеми симпатии кон ЕУ и изгледите се многу поголеми да го поддржат членството во ЕУ отколку нивните противници од ВМРО-ДПМНЕ.¹⁶ Ова значи дека – и покрај про-европската позиционираност – на поддржувачите на СДСМ и ДУИ им недостигаат значајни информации за условите под кои е можно пристапување кон ЕУ.

Дури и земајќи го предвид – или поради – очигледно нискиот степен на знаење за одредени владини програми, испитаниците тежнеат да покажат мала доверба во стапката на успешност на Владата за спроведување на одредени политики и/ или реформи. Во 2017 год., 45,3% од испитаниците не веруваат дека Владата може да го убеди Собранието да го усвои Законот за употреба на јазиците (чија цел е официјално воведување на албанскиот јазик како втор службен јазик во Македонија), а во 2018 год.

52,8% од испитаниците веруваат дека Владата нема да успее да го спроведе Договорот од Преспа.

Прилично прониклив е одговорот од 2016 год. на прашањето дали испитаниците сметаат дека се спроведени препораките од Извештајот на Прибе од 2015 год.¹⁷ Потсетувајќи се дека само 15,8% изјавија дека слушнале за овој извештај, делува чудно што дури 39,4% од испитаниците имаат мислење за спроведувањето на овие препораки. 15,3% од испитаниците тврдат дека препораките воопшто не биле спроведени, а 24,1% веруваат дека овие препораки биле спроведени барем делумно. Овој резултат сугерира на тоа дека, и покрај недостигот од информираност, испитаниците сепак тежнеат да имаат – потенцијално неинформирано и чисто претпоставувачко – мислење за релевантните политички реформи. Процесот на пристапување кон ЕУ се соочува со опасноста – пред и воопшто да започне – да не биде доволно ▶

¹⁶ За подетални информации видете Иван Дамјановски, "Анализа на јавното мислење за пристапувањето на Македонија кон Европската унија (2014-2017)," Фондација Конрад Аденауер во Република Македонија и Институт за демократија „Социетас Цивилис“ - Скопје, март 2018, 3–29.

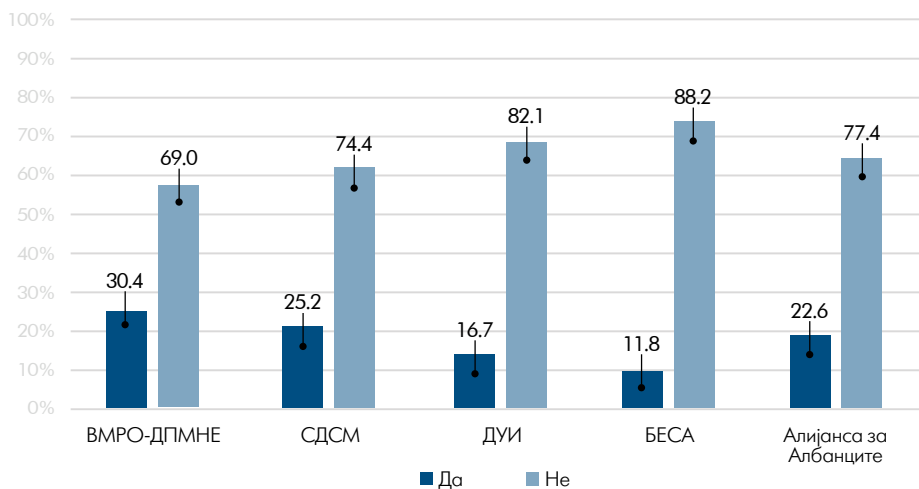
¹⁷ Македонија: Препораки од групата на високи експерти за системските прашања за владеење на правото кои се однесуваат на следењето на комуникациите откриени пролетта 2015 година

► инклузивен и транспарентен како што би требало да биде, туку наспротив да предизвика поларизација, како што беше покажано со контроверзноста поврзана со Договорот од Преспа. Истражувањето покажа дека само 3% од испитаниците го прочитале Договорот од Преспа што значи дека мнозинството од граѓаните го засноваат своето мислење на

знаење од втора рака и се лесна мета за манипулација.¹⁸ Немањето знаење за важни политички процеси и реформи е лошо – погрешното знаење, пак, е опасно.

Како и да е, спротивно на скептицизмот во поглед на прашањата од 2017 и 2018 год., речиси четвртина од испитаниците покажуваат оптимистички став кон капацитетите на Владата во 2016 год.¹⁹

Граф. приказ 2.2. Дали сте слушнале за „План 18“ (Како ќе гласате на следните парламентарни избори)?



¹⁸ Александар Кржаловски, "Референдум 2018," Македонски центар за меѓународна соработка, август 2018, http://www.mcms.mk/images/docs/2018/referendum-2018-public-opinion-poll-in-macedonia.pdf?fbclid=IwAR2LMq3wMQcCdsjipDZlZQqga4XXFZglzcZFp8RfCi69ByHtdWg2W3iJ_oU.

¹⁹ Податоците за 2016 година беа собрани во декември 2016 год. На 11 декември 2016 конечно се одржаа парламентарни избори по бурна година во домашната политика. Со парламентарните избори дојде до јасна промена на власта меѓу тогашната владејачка партија ВМРО-ДПМНЕ и најголемата опозициска партија СДСМ.

ЕУ: „бел витез“ за Македонија?

—

Перцепцијата за влијанието на Европската унија врз владеењето на правото и аспектите на управувањето во Македонија е од особен интерес за оваа студија. Испитаниците беа замолени да го оценат влијанието кое ќе го има процесот на пристапување врз судството, спроведувањето на законските прописи и злоупотребата на службената положба и овластувања. Испитаниците беа замолени да го оценат влијанието на потенцијалното членство во ЕУ врз владеењето на правото во земјата преку четири категории (1 – значително ќе придонесе, 2 – ќе има големо влијание, 3 – ќе има минимален придонес и 3 – воопшто нема да придонесе). Повторно, оригиналните варијабли со четири категории беа поделени по медијаната, со тоа создавајќи нови варијабли со

две категории 1) ќе придонесе и 2) нема да придонесе.

Испитаниците гледаат на влијанието на ЕУ со јасно помал скептицизам отколку на Владата. 60,1% веруваат дека членството во ЕУ ќе ја подобри состојбата во судството, 57,7% го сметаат членството во ЕУ како корисен притисок врз Владата за спроведување и почитување на законите, а 52,9% сметаат дека членството во ЕУ ќе спречи злоупотребите на службената должност.

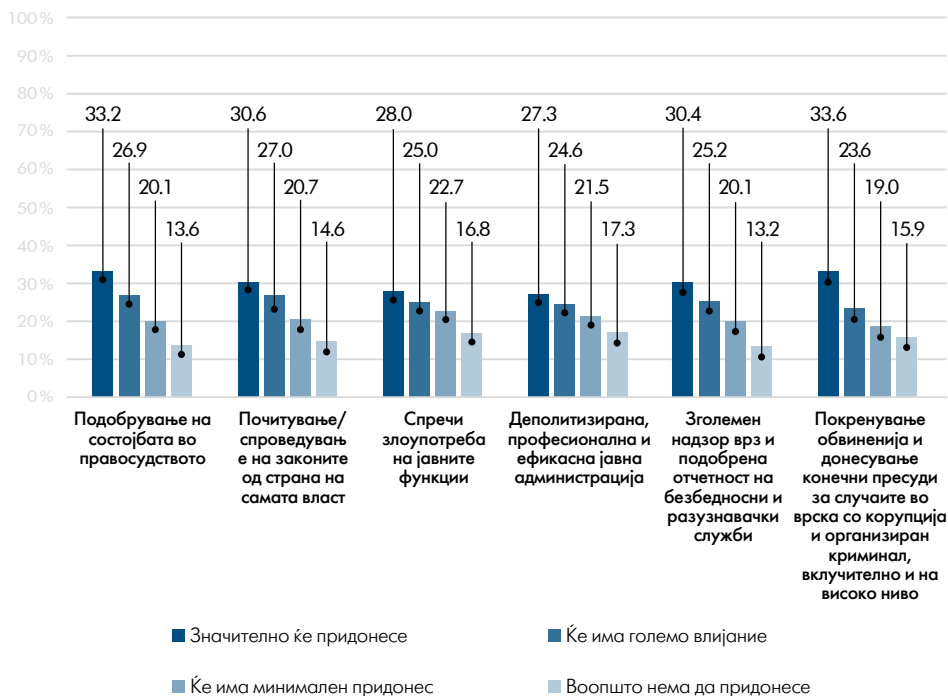
Споредбено со резултатите од 2017 год., се јавуваат мешани резултати. Додека од една страна се јавува јасен пораст во ставот дека членството во ЕУ ќе влијае позитивно врз состојбата во судството (од 46,3% во 2017 на 60,1% во 2018), се јавува мала промена во поглед на службените злоупотребите. Од 56,7% во 2017, резултатот паѓа на 52,9% во 2018 година. Зголемената недоверба кон спречувањето службени злоупотребите може да биде резултат на перципираните злоупотребите и корумпирани практики на владините службеници. И покрај ►

▶ ветувањето дека ќе биде изградена „одговорна, транспарентна и отчетна влада“,²⁰ беа разоткриени неколку прекршувања на законите од страна на високи владини функционери. Бегствата на поранешниот премиер Никола Груевски и други обвинети

поранешни службеници не му помогнаа на угледот на македонското обвинителство, туку го зацврстија впечатокот дека високите функционери уживаат неказниност и покрај нивните прекршоци.

Граф. приказ 3.

Перципирано влијание на членството на ЕУ врз владеење на правото



²⁰ За детални информации видете Влада на Република Македонија, „Програма на Владата 2017 - 2020“, 2017, 20, https://vlada.mk/sites/default/files/programa/2017-2020/Programa_Vlada_2017-2020_ENG.pdf

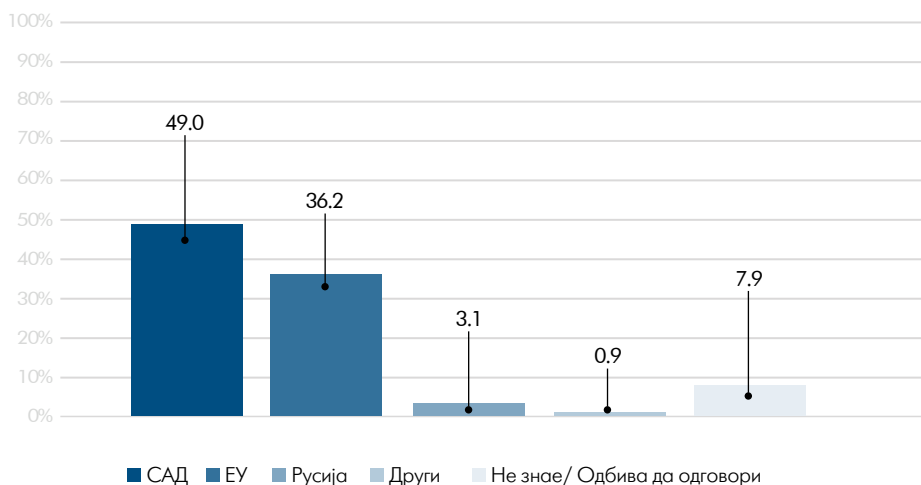
Кој меша прсти во играта? Влијанието на странскиот фактор во Македонија

Во поглед на странските односи, на испитаниците им беше поставено прашање да ги изберат највлијателниот странски фактор во Македонија, најголемиот сојузник на земјата и најголемиот донатор.

Додека ЕУ јасно ја презема водечката улога и како најголем сојузник на Македонија (37,9%) и како најголем

донатор во земјата (47,5%), САД предводат кога станува збор за странско влијание врз земјата (49%). Споредбата со студии од претходните години покажува дека рангирањата се имаат малку променето во поглед на предводниците, но дека соодносите се смениле. Додека САД биле првично јасно перципирани како највлијателен странски фактор со огромна предност, ЕУ ги престигнува во 2017 год., за повторно да биде перципирана како значително помалку влијателна од САД во 2018 год. Додека пак, Русија го зазема 4-тото место, веднаш по Турција на третото место во 2016 год., нивното перципирано влијание се намалува до ирелевантност во 2017 и 2018 год. ▶

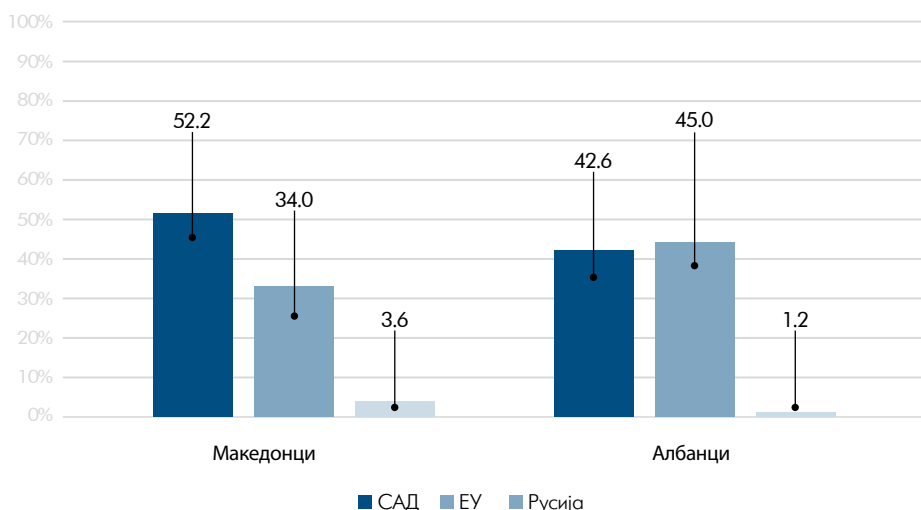
Граф. приказ 4. Кој странски фактор има најголемо влијание во Македонија?



► Правејќи разлика меѓу испитаниците со различна етничка припадност, се чини дека Албанците низ годините се општо земено повеќе привлечени кон Европската унија од етничките Македонци. Во 2018 год. Албанците дури сметаат дека Европската унија е малку

повлијателна од САД. Додека во 2016 год. беше едвај возможно да се направи разлика меѓу двете етнички групи, од 2017 год. наваму видлив е јасен тренд со тоа што Албанците ја перципираат ЕУ како повлијателна од САД, при што Македонците сограѓани оценуваат

Граф. приказ 4.1. Кој странски фактор има најголемо влијание во Македонија? (етничка припадност)



обратно. Меѓу испитаниците кои ја поддржуваат ВМРО-ДПМНЕ, САД општо земено се сметаат како повлијателни од Европската унија. ЕУ се смета како највлијателна меѓу испитаниците кои ја поддржуваат партијата БЕСА, а најголемиот пад во перцепцијата дека ЕУ е највлијателен странски фактор може да

се забележи меѓу поддржувачите на ДУИ (од 51,9% во 2017 на 36% во 2018).

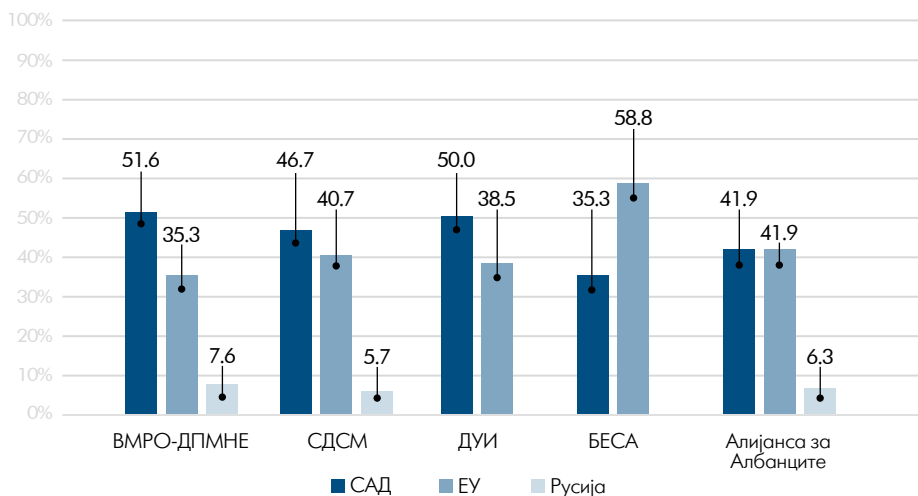
Кога станува збор за странското влијание, интересно е да се види дека Русија не се смета дека има големо влијание врз земјата, па така, нејзиното перципирано влијание дури се намалува

од 6,2% во 2016 на 3,1% во 2018. Ваквата перцепција отвора интересни прашања во поглед на наводното мешање на Русија во македонско-грчките прашања во 2018 год., што доведе до дипломатски конфликт меѓу Грција и Русија²¹, кој потоа се прелеа и во Македонија.

Додека гласачите на сите партии не ја сметаат Русија за многу влијателна во 2018 год., резултатите покажуваат

промена во 2018 година кај гласачите на ВМРО-ДПМНЕ, СДСМ и Алијансата за Албанците кои сметаат дека Русија е малку повлијателна, додека стапката на одговор меѓу гласачите на ДУИ и БЕСА паѓа на 0%. Иако, како што е наведено во следниот параграф, Русија се смета за многу важен сојузник, особено од страна на гласачите на ВМРО-ДПМНЕ, никој не смета дека земјата има какво било значенско влијание.

Граф. приказ 4.2. Кој странски фактор има најголемо влијание во Македонија? (како ќе гласате на следните парламентарни избори)



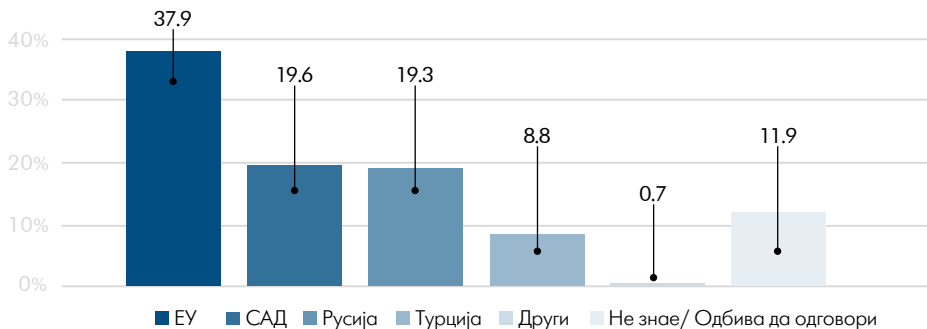
²¹ За понатамошни информации и детална анализа за руското влијание во Западниот Балкан и посебно Македонија, Ве молиме видете Димитар Бечев, "Understanding Russia's Influence in the Western Balkans," *Hybrid CoE*, септември 2018, <https://www.hybridcoe.fi/wp-content/uploads/2018/10/Strategic-Analysis-2018-9-Beshev.pdf>.

Најголемиот сојузник на Македонија

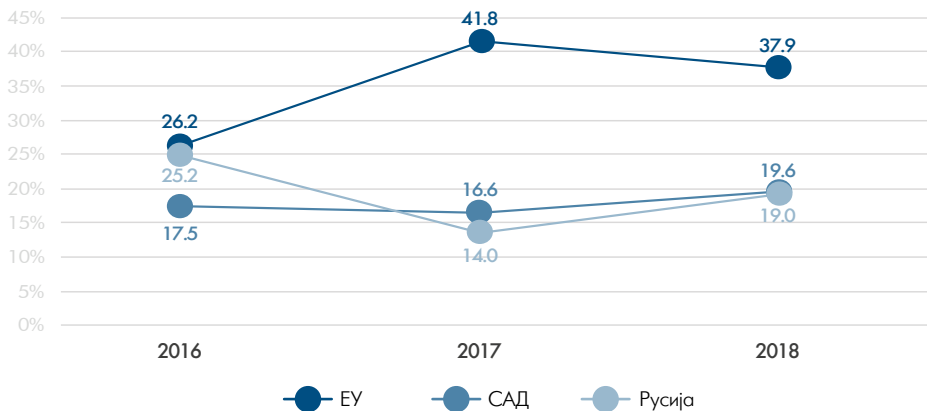
Се јавуваат интересни резултати во поглед на влијанието и сојузничството. ЕУ јасно предводи во бројките од 2017 и 2018 година. Во 2016 год. (26,2%), ЕУ беше блиску со Русија (25%).

Ова ненадејно се промени во 2017 год., кога гласовите за Русија паднаа на 13,8%, за повторно да забележат пораст во 2018 год. на 19,3%.

Граф. приказ 4.3. Која земја би била најголем сојузник на Македонија?



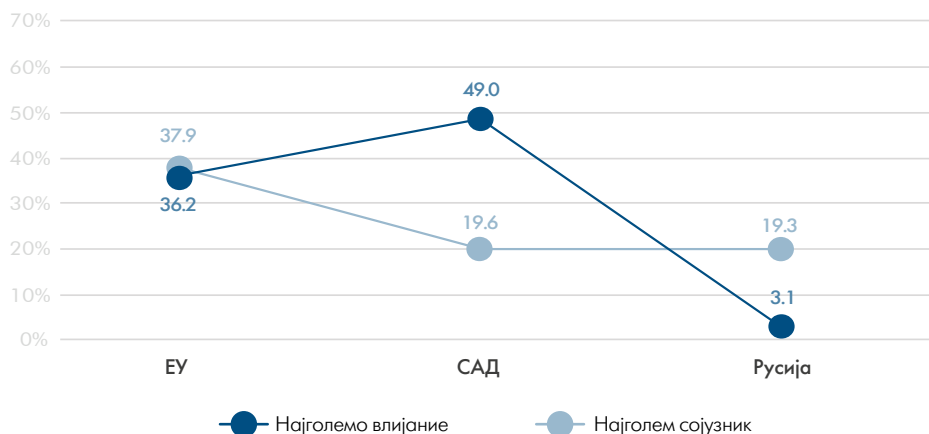
Граф. приказ 4.4. Која земја би била најголем сојузник на Македонија? (2016 - 2018)



Податоците исто така покажуваат колку различно граѓаните го перципираат странското влијание од една страна и странските сојузници од друга. Имено, САД го држат првото место три последователни години кога станува збор за нивното перципирано влијание во земјата. Сепак, испитаниците ги

рангираат САД само како втора или трета земја кога треба да одберат кој е најголемиот сојузник на Македонија. Истиот заклучок важи и за Русија. Додека нејзиното влијание во земјата вообичаено се рангира на трето место, Москва е перципирана или како прв или како втор најголем сојузник на земјата.

Граф. приказ 4.5. Странски фактор со најголемо влијание и најголем сојузник на Македонија (2018) споредено

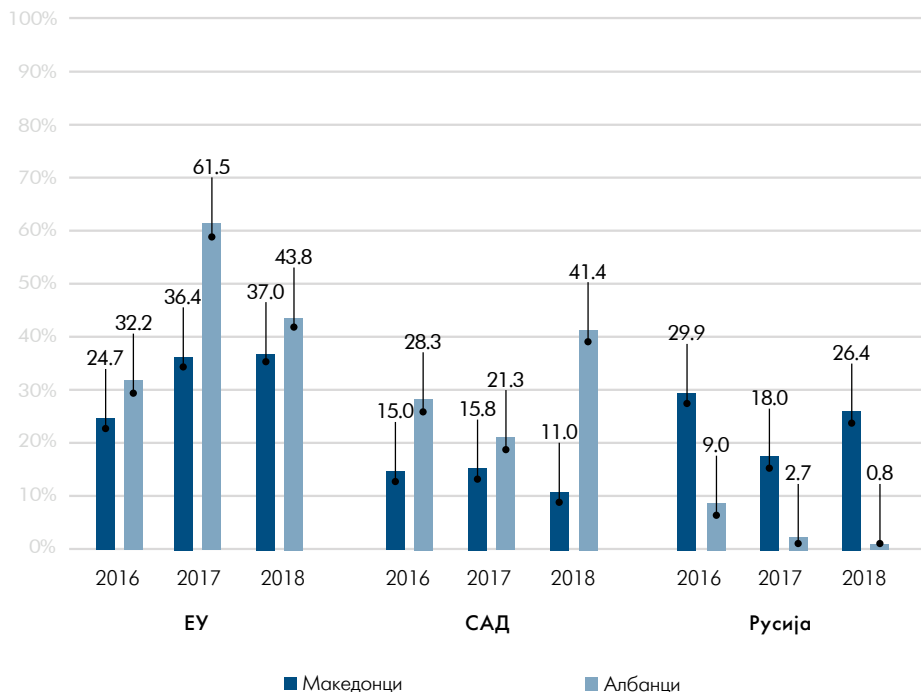


Во овој контекст, етничките Македонци покажуваат јасна тенденција да ја сметаат Русија како најголем сојузник. Во 2016 година, Русија дури се смета за најголем сојузник меѓу оваа група на испитаници (29,9%), додека само мал процент од Албанците (8%) се согласуваат на истото.

И етничките Македонци (18%) и етничките Албанци (3%) сметаат дека Русија е послаб сојузник во 2017 год. Угледот на Русија заздравува меѓу етничките Македонци во 2018 год. и повторно расте на 26,4%. Истовремено, вредноста паѓа на 0,8% меѓу етничките Албанци. ►

Граф. приказ 4.6.

Која земја би бил најголем сојузник на Македонија? (етничка припадност 2016 - 2018)



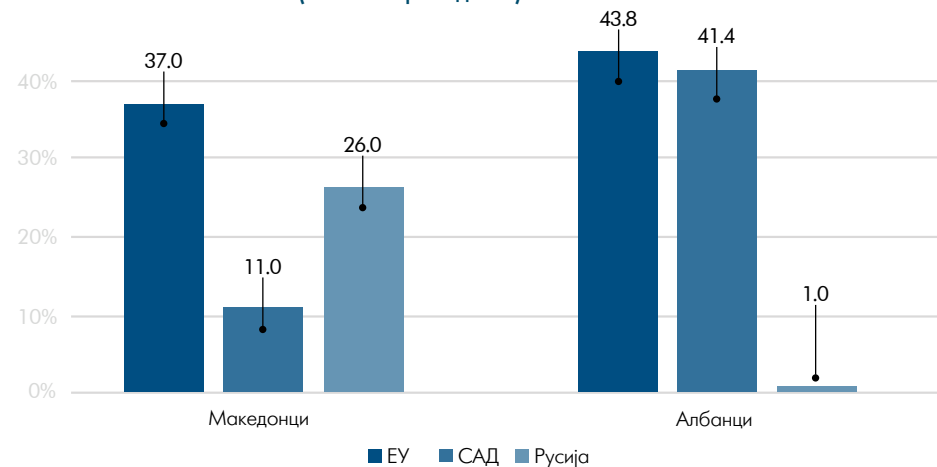
► Интересна тенденција претставуваат симпатиите кон ЕУ изразени од етничките Албанци. Во 2016 и 2018 год., ЕУ и САД се сметаат за прилично подеднакви сојузници на земјата, сепак во 2017 год. видлив е нагол пораст во полза на ЕУ. По политичкиот пресврт во 2016 год., Европската унија јасно ја претстави својата поддршка за прогресивната политика во Македонија,

вклучувајќи и поинклузивна политика за јазичите и малцинствата. Ова можеби охрабрило многу испитаници - етнички Албанци да ја сметаат ЕУ како нивен поголем сојузник. Обесхрабрани од недостигот на испорачани резултати во овие области, испитаниците можеби ги промениле приоритетите за традиционалната моќ на САД која се чини – повторно – поветувачка за некои.

Разгледувајќи го однесувањето на гласачите, поддржувачите на владејачката партија СДСМ покажуваат недвосмислена тенденција да ја сметаат ЕУ како нивен најголем сојузник (51,7% во 2017 до 56,5% во 2018), а меѓу поддржувачите на БЕСА поддршката е дури поголема (69% во 2017), иако оваа вредност паѓа на 52,9% во 2018 год., ЕУ сè уште останува да биде предводник во оваа категорија. Меѓу поддржувачите на опозициската партија ВМРО-ДПМНЕ се случува јасна промена меѓу 2017 и 2018 година. ЕУ, сметана како најголем сојузник во 2017 год. со 30,7%, паѓа на 24,5% со што ѝ го препушта првото место на Русија. Одговорите во полза на Русија како најголем сојузник растат од 23,4% во 2017 на 41,3% во 2018

год. Ова укажува на јасно отфрлање на ЕУ политиките од електоратот на ВМРО-ДПМНЕ и (пре-)ориентирање кон Русија како силен сојузник на нивната програма. Конзервативниот електорат на ВМРО-ДПМНЕ има силни чувства во поглед на актуелната промена на името на државата во „Република Северна Македонија“. Министерството за надворешни работи и неколку руски функционери дадоа до знаење во неколку пригоди дека не го сметаат референдумот за промена на името од септември 2018 како важечки²² како резултат на ниската излезност која произлезе од кампањата на бојкот на, меѓу другите, ВМРО-ДПМНЕ. Покрај тоа, официјалниот став на Русија и понатаму е против каква било промена на името. ▶

Граф. приказ 4.7. Која земја би бил најголем сојузник на Македонија? (етничка припадност)



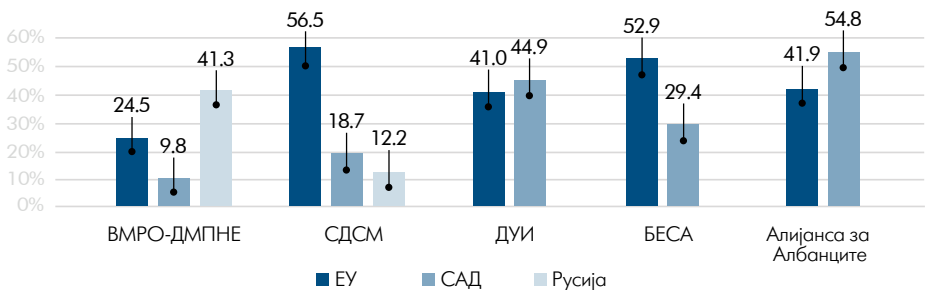
²² Министерството за надворешни работи на Руската Федерација, “Comment by the Information and Press Department on the Results of Macedonia’s Referendum,” 1 октомври 2018, http://www.mid.ru/maps/mk/-/asset_publisher/Bx1lWHR8ws3J/content/id/3363368.

► Спротивно на ова, Русија воопшто не е перципирана како сојузник од страна на албанските партии ДУИ, БЕСА и Алијансата за Албанците. Русија сè уште ужива некое мало признание како сојузник во 2017 год.,

но кај електоратот на сите три партии оваа вредност паѓа на 0% во 2018. Победникот овде е САД кои дури се сметаат за поголем сојузник од ЕУ меѓу гласачите на ДУИ (44,9%) и Алијансата за Албанците (54,8%).

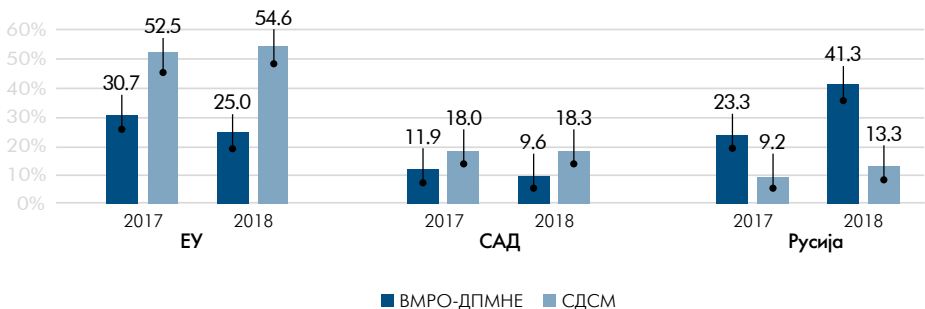
Граф. приказ 4.8.

Која земја би бил најголем сојузник на Македонија (како ќе гласате на следните парламентарни избори)?



Граф. приказ 4.9.

Која земја би бил најголем сојузник на Македонија (како ќе гласате на наредните парламентарни избори 2017 - 2018)?

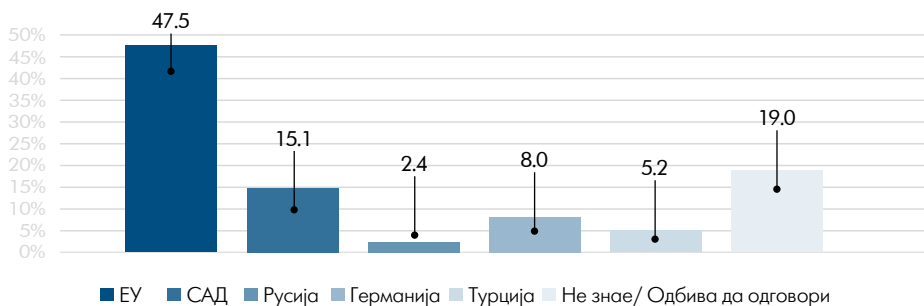


Најголемиот донатор во Македонија

Што се однесува до најголемиот донатор во Македонија, јасното мнозинство ја перципира Европската унија како најголем донатор, со

растечка тенденција од 2017 (42,8%) до 2018 година (47,5%). Општо земено, графичките прикази покажуваат прилично стабилна слика.

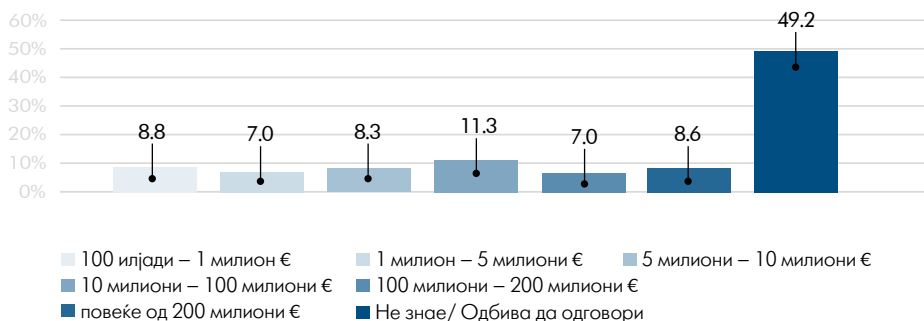
Граф. приказ 5. Која земја е најголем донатор (дава најмногу пари) во Македонија?



Повеќе откриваат одговорите на прашањето колку пари всушност инвестира ЕУ во Македонија на годишно ниво. Додека испитаниците имаат многу измешани мислења

за точниот износ кој Македонија го добива годишно од Европската унија со само 10 до 100 милиони евра како најчест избор од опциите (11,3% од испитаниците), двегодишниот тренд

Граф. приказ 6. Колку евра годишно мислите дека ЕУ инвестира во Македонија?



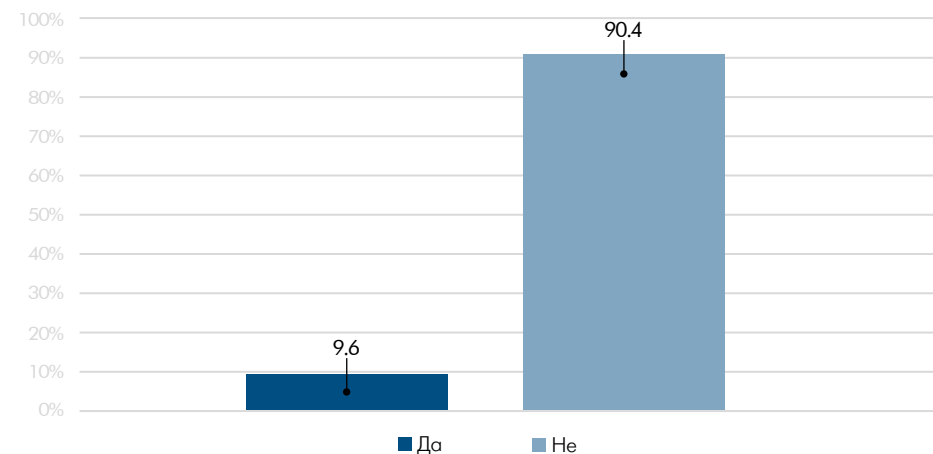
► покажува дека речиси 20% повеќе од испитаниците се решаваат да одговорат на ова прашање. Ова сугерира дека, севкупно земено, испитаниците се чувствуваат подобро информирани за активностите и инвестициите на Европската унија во нивната земја.

За периодот 2014 до 2020 год., финансиска рамка од 664.2 милиони евра²³ се алоцирани од страна на ЕУ за Македонија. Парите од ЕУ се инвестираат во различни приоритетни области како владеење на правото (антикорупција, судска реформа, итн.)

и темелни права (на пр. заштита на правата на малцинствата како Ромите и ЛГБТИ заедницата), животна средина и заштита на климата, транспорт, социјален развој и рурален развој.

Овогодинашната анкета на јавното мислење вклучи и ново прашање чија цел е анализа на видливоста на ЕУ на локално ниво. На испитаниците им беше поставено прашање дали имаат слушнато за ЕУ проект кој се спроведува во нивната општина.

Граф. приказ 7. Дали сте чуле за ЕУ проект кој се спроведува во Вашата општина?



²³ Европска соседска политика и преговори за проширување, "Република Македонија - финансиска помош под ИПА II," Текст, Европска соседска политика и преговори за проширување - Европска комисија, 6 декември 2016, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/instruments/funding-by-country/former-yugoslav-republic-of-macedonia_en.

Резултатите се алармантни со само 9,6% од испитаниците кои изјавуваат дека чуле за ЕУ инвестиции. 90,4% од испитаниците одговорија дека не слушнале за спроведувањето на проект финансиран од ЕУ. Само кусо истражување може да даде увид во широките инвестиции на ЕУ во сите региони во Македонија, како што е изградбата на прочистителна станица за отпадни води во Општина Прилеп (€7.888.904,4) или Општина Радовиш (€5.123.159,38), подобрувањето на инфраструктурата за собирање отпадни води во Скопје (€9.680.140,7) како и реновирањето на Скопската железничка станица (1.547.888,22) и изградбата на нови патни делници во сите општини во Македонија.

Заклучок

2018 година беше година за време на која надворешните работи беа поставени високо на политичката агенда на Македонија. Сепак, успехот на Договорот од Преспа доведе до зголемена поларизација во македонското општество, што е отсликано во овој извештај при разгледување на обновените симпатии кои ги ужива странски играч како Русија кај македонското население. Настаните и приоритетите на надворешната агенда на земјата очигледно довеле до повторно разгледување и оценување на аспектите на надворешните работи кај сите испитаници.

Овој извештај открива растечки висок скептицизам кон македонската Влада во поглед на домашните прашања. Доколку Владата доживее неуспех при испорачување на ветувањата од надворешната политика – имено почеток на преговорите со ЕУ – ова би можело да доведе до внатрешни превривања, и можеби предвремени избори. Само НАТО членството не е доволна награда за напорите и ►

► политичката храброст за решавање на долгогодишниот билатерален спор со Грција. Општо земено, ЕУ континуирано ужива добар углед, но ова не е причина за одмор. Недостигот од позитивни исходи и одлука за почеток на преговорите со ЕУ оваа година би можело да има катастрофални последици врз постоечкиот ЕУ наратив во земјата и обновениот ентузијазам за членство во ЕУ.

Во текот на изминатата година, Владата тврдеше дека најголемиот дел од напорите и ресурсите се насочени кон решавање на спорот за името. Ваквиот изговор да се избегнуваат домашните реформи повеќе не поминува кај граѓаните. Општествената жед за длабоки реформи со кои на крајот ќе се демонтира заробената држава е реална и нема да избледне во скоро време. Растечкиот скептицизам кон Владата станува евидентен, забележливо и од самото граѓанско општество. Сегашната влада дојде на власт по општествените протести кои беа поттикнати од длабокото незадоволство меѓу различните групи од политичката култура во Македонија, но таа досега не успева да ги исполни очекувањата.

Заедно со растечкото незадоволство од Владата, може да се забележи одредено идеализирање на трансформативната моќ на ЕУ. Постои широко распространета општествена поддршка за реформите мотивирани од ЕУ и евроинтеграцискиот процес се смета како двигател на реформите. Ваквата поддршка на членството во ЕУ сепак не е воопшто поткрепена со знаење за релевантните политички реформи или реалното влијание кое ЕУ веќе го има врз земјата. Сите податоци укажуваат кон загрижувачки низок степен на информираност на граѓаните. Ова јасно покажува дека се потребни поголеми напори од ЕУ и македонската влада за граѓаните да се вклучат во евроинтеграцискиот процес и да се охрабри инклузивна дебата во земјата.

Како заклучок од наодите, сега постои итна потреба од дејствување. Македонската влада мора да покаже поголема заложба кон реформската агенда на ЕУ, а ЕУ треба да овозможи зголемена видливост на терен и стратешки да информира за пресвртниците во пристапниот процес кон ЕУ.

Користена литература

- Бечев, Димитар. "Understanding Russia's Influence in the Western Balkans". *Hybrid CoE*, септември 2018, <https://www.hybridcoe.fi/wp-content/uploads/2018/10/Strategic-Analysis-2018-9-Beshev-.pdf>.
- БИРН. "Commission Sees 2018 As Balkans' Year of Opportunity". 03 јануари 2018, <http://www.balkaninsight.com/en/article/commission-sees-2018-as-balkans-year-of-opportunity-01-02-2018-1>.
- Влада на Република Македонија. „План 18“. април 2018. <http://www.sep.gov.mk/data/file/Dokumenti/Plan.18.ENG.pdf>.
- . "Програма на Владата 2017 - 2020". 2017. https://vlada.mk/sites/default/files/programa/2017-2020/Programa_Vlada_2017-2020_ENG.pdf.
- Дамјановски, Иван. "Анализа на јавното мислење за пристапувањето на Македонија кон Европската унија (2014-2017)". *Фондација Конрад Аденауер во Република Македонија и Институт за демократија „Социетас Цивилис“ - Скопје*, март 2018, 3–29.
- Даскаловски, Жидас. "State Capture: How to Save the Macedonian Democratic Consolidation and EU Enlargement". *Фондација Хајнрих Бол, Perspectives*, бр. 3 (септември 2017): 20–25.
- ЕУ за тебе. "Проекти на ЕУ - ЕУ за тебе". Пристапено на 4 февруари 2019, <https://euprojects.mk/maps/map>.
- Европска комисија. "Работен документ на Службите на Комисијата, Извештај за напредокот на Република Македонија 2018, во прилог на Соопштението на Комисијата до Европскиот парламент, до Советот, до Европскиот Економски-социјален комитет и до Комитетот на регионите". Брисел, 17 април 2018.
- . "Европска комисија - Соопштение за печатот - Клучни наоди од Извештајот за Република Македонија за 2018 година". 17 април 2018, http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-18-3405_en.htm.
- Европска соседска политика и преговори за проширување. "Република Македонија - финансиска помош под ИПА II". Текст, Европска соседска политика и преговори за проширување - Европска комисија, 6 декември 2016, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/instruments/funding-by-country/former-yugoslav-republic-of-macedonia_en.

- Кржаловски, Александар. "Референдум 2018". Македонски центар за меѓународна соработка, август 2018, http://www.mcms.mk/images/docs/2018/referendum-2018-public-opinion-poll-in-macedonia.f?fbclid=IwAR2LMq3wMQcCdsjipDZlzOqga4XXFZglzcZFp8RfCi69ByHtdWg2W3iJ_oU.
- Министерството за надворешни работи на Руската Федерација. "Comment by the Information and Press Department on the Results of Macedonia's Referendum", 1 октомври 2018. http://www.mid.ru/maps/mk/-/asset_publisher/Bx1IWHr8ws3J/content/id/3363368.
- Нечев, Зоран, Ненад Марковиќ и Иван Николовски. "Европската унија на раб на повраток во Република Македонија". *Институт за демократија „Социетас Цивилис“ - Скопје и Фондација Конрад Аденауер*, 26 март 2018.
- Нечев, Зоран и Христијан Петрушев. "Кредибилитетот на ЕУ во Македонија е доведен во прашање". *Институт за демократија „Социетас Цивилис“ - Скопје*, 11 февруари 2017.
- Николовски, Иван. "What Brings Them Together? Social Movements in Divided Societies: The Case of the Republic of Macedonia" (Централноевропски универзитет, 2017).
- Поповиќ, Миша. "Демографија на корупцијата: поглед кон „заробената држава“, Македонски центар за меѓународна соработка, 2015.
- Совет на Европската унија. "Заклучоци на Советот за процесот на проширување и стабилизација и асоцијација." Брисел: Совет на Европската унија, јуни 26 2018.
- Стефановски, Иван. „Граѓани за Македонија“ - од граѓанска мобилизација до демократизација?. Во Зборник на трудови од Меѓународна научна конференција, 397 - 410. URL <http://isppi.ukim.edu.mk/files/zbornik.pdf> (пристапено на 04.02.2019), https://www.academia.edu/24840390/Citizens_for_Macedonia_From_Citizen_Mobilization_to_Democratization_in_Challenges_of_Contemporary_Society_-_Proceedings_from_the_International_Conference.
- Фридом Хаус. "Македонија," Извештај за земјата, Nations in Transit 2017: The False Promise of Populism. Фридом Хаус. URL https://freedomhouse.org/sites/default/files/NIT2017_Macedonia.pdf (пристапено на 04.02.2019), 2017.
- Шентов, Огниан, Руслан Стефанов и Бојко Тодоров, eds. *Shadow Power. Assessment of Corruption and Hidden Economy in Southeast Europe* (Southeast Europe Leadership for Development and Integrity (SELDI), 2016).

Информации за КАС

Слобода, правда и солидарност се основните начела врз кои почива работата на фондацијата Конрад Аденауер Штифтунг (КАС). КАС е политичка фондација тесно поврзана со Христијанската Демократска Унија на Германија (ЦДУ). Ние работиме на образовни програми за општеството и соработуваме со владини институции, политички партии, граѓански организации и избрани елити, градејќи силни партнерства. Заедно со нашите партнери даваме придонес кон создавањето на меѓународен поредок, кој овозможува секоја земја да се развива во духот на слободата и својата одговорност.

Контакт податоци за КАС

Адреса: ул. Ристо Равановски
бр.8, 1000 Скопје.
Телефонски број/факс:
+389 2 321 70 75; +389 23 21 70 76,
електронска пошта: Skopje@kas.de

Информации за ИДСЦС

ИДСЦС е граѓанска тинк тенк организација која го истражува развојот на доброто управување, владеењето на правото и европските интеграции на Македонија. ИДСЦС има мисија да ја помогне граѓанската вклученост во носењето на одлуки и да ја зајакне партиципативната политичка култура. Преку зајакнување на слободарските вредности, ИДСЦС придонесува на соживот помеѓу различностите.

Контакт податоци за ИДСЦС

Адреса: ул. Ѓуро Ѓаковиќ
бр. 52/1 /2, 1000 Скопје
Тел. бр./ факс: +389 2 3094 760 ,
електронска пошта: contact@idsccs.org.mk

Информација за авторите

Зоран Нечев е постар истражувач и раководител на Центарот за европски интеграции во рамките на ИДСЦС. Полиња на академски и професионален интерес на Нечев се проширување на ЕУ, европеизација, политика на условеност, Западен Балкан, правда и внатрешни работи.

Иван Николовски е помлад истражувач во Центарот за европски интеграции во рамките на ИДСЦС. Николовски завршил магистерски студии во областа политички науки со специјализација во областа компаративна политика. Полиња од интерес за Николовски се поделени општества, европски интеграции и меѓународни работи.

Мари Јеленка Кирхнер е магистрант по централно и источноевропски студии на Јагелонскиот универзитет во Краков и основач на „European Thinkers’ Lab“. Нејзините истражувања се фокусираат на европеизацијата и европската надворешна политика, особено во поглед на проширувањето на ЕУ.

Линк

Ова издание е електронски достапно на:

- <https://idscs.org.mk/mk/portfolio/едрење-низ-бура-македонија-и-еу-во-2018/>

Анализа на јавното мислење бр.2/2019

**Едрење низ бура –
Македонија и ЕУ во 2018
година**

Автори: Зоран Нечев, Иван Николовски
и Мари Јеленка Кирхнер

-
Февруари 2019